

Білоцерківський національний аграрний університет

Соціально-гуманітарний факультет

Круглий стіл до дня Європи

**«Європейський вимір відновлення України: міжнародно-правові механізми,
інструменти та виклики»**

В межах роботи гуртка «Актуальні проблеми міжнародного права»

(електронне видання)

5 травня 2026 рік

м. Біла Церква

УДК: 341.1

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ В АФГАНІСТАНІ : ВИТОКИ ТА МІЖНАРОДНО – ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Кузьомко Т. Р., студент II курсу ОП «Право»
Науковий керівник - Сокиринська О.А к. ю. н., доцент
Соціально-гуманітарний факультет
Білоцерківський національний аграрний університет

У тезах розглянуто збройні конфлікти в Афганістані другої половини ХХ – початку ХХІ століття як складне історико-політичне та міжнародно-правове явище. Проаналізовано причини виникнення конфліктів, роль зовнішнього втручання, наслідки Саурської революції, радянської інтервенції та приходу руху «Талібан» до влади. Особливу увагу приділено впливу афганських конфліктів на міжнародну безпеку, розвиток міжнародного гуманітарного права та сучасну систему міжнародних відносин.

Ключові слова: Афганістан, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, «Талібан», радянська інтервенція.

Збройні конфлікти в Афганістані протягом другої половини ХХ - початку ХХІ століття становлять один із найбільш тривалих, складних та багатовимірних конфліктних процесів у сучасній міжнародній системі. Афганістан став ареною переплетіння внутрішніх соціально-політичних протиріч, етнорелігійних конфліктів, ідеологічного протистояння, а також зовнішнього втручання провідних держав і міжнародних акторів. Афганська ситуація є надзвичайно важливою з огляду на розвиток міжнародного гуманітарного права, адже саме на території Афганістану відбувалися як міжнародні, так і неміжнародні збройні конфлікти.

Афганські конфлікти мали й продовжують мати значний вплив на міжнародну безпеку, регіональну стабільність у Південній та Центральній Азії, а також на формування сучасних підходів до врегулювання збройних конфліктів. Як вважають дослідники історії Афганістану, відсутність ефективної системи соціальної мобільності та доступу до ресурсів посилювала напруження між регіонами і племінними групами, що нерідко переростало у локальні збройні сутички [1]. Соціальна напруга також посилювалася через нерівномірний розподіл влади та

ресурсів між регіонами. На думку П. Ігнат'єва, регіональні та етнічні дисбаланси створювали передумови для втручання сусідніх держав, зокрема Пакистану та Індії, які прагнули посилити свій вплив у Афганістані через підтримку окремих груп [2].

У другій половині ХХ століття афганське суспільство перебувало у стані глибокої внутрішньої напруги, зумовленої поєднанням етнічної строкатості, соціально-економічної відсталості, релігійного консерватизму та зовнішнього втручання. Ці чинники не лише ускладнювали процеси державного будівництва, а й створили підґрунтя для подальших збройних конфліктів, які визначили траєкторію розвитку Афганістану наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Слабкість державних інститутів, внутрішні соціально-політичні протиріччя та залежність від зовнішньої економічної і військової допомоги поступово підривали здатність Афганістану діяти як повноцінний і самостійний учасник міжнародних відносин. Як вважає О. Ковальков, уже у 1960–1970-х роках Афганістан перебував у стані «обмеженого суверенітету», коли ключові напрями внутрішньої та зовнішньої політики значною мірою визначалися інтересами зовнішніх факторів [3].

Особливе значення для міжнародно-правового статусу Афганістану мала зміна форми державного правління у 1973 році, коли внаслідок безкровного перевороту була ліквідована монархія та проголошена республіка. Ця трансформація не призвела до втрати міжнародного визнання, однак спричинила перегляд зовнішньополітичних пріоритетів держави. Афганістан почав активніше співпрацювати з Радянським Союзом, що викликало занепокоєння з боку західних держав і сусідніх країн. На думку З. Бжезинського, саме у цей період Афганістан дедалі більше перетворювався на об'єкт геостратегічного суперництва наддержав, що згодом позначилося на його міжнародно-правовому становищі [4]. Унаслідок цього міжнародна увага до внутрішньополітичних процесів в Афганістані почала стрімко зростати.

Як зазначає О. Ковальков, міжнародна спільнота поступово сприймала афганську кризу не лише як внутрішню проблему держави, а як загрозу регіональній і глобальній

безпеці [5]. Це створювало підґрунтя для подальших дискусій щодо правомірності застосування сили та колективних заходів безпеки.

Ключову роль у підготовці та здійсненні Саурської революції відіграла Народно-демократична партія Афганістану (НДПА), яка дотримувалася марксистсько-ленінської ідеології та користувалася підтримкою Радянського Союзу. Проте партія була внутрішньо нестабільною, оскільки поділялася на дві ворогуючі фракції - «Хальк» і «Парчам». Це ускладнювало формування єдиної політичної лінії та, на думку О. Ковалькова, стало однією з причин подальшої політичної нестабільності після приходу НДПА до влади[3].

27 квітня 1978 року внаслідок військового перевороту, який увійшов в історію як Саурська революція, було повалено режим М. Дауда, а сам президент загинув. До влади прийшло керівництво НДПА на чолі з Нур Мухаммадом Таракі. Новий режим проголосив створення Демократичної Республіки Афганістан і взяв курс на радикальні соціально-економічні та політичні перетворення[6].

Політична, безпекова та гуманітарна ситуація після 2021 року, пов'язана з виведенням військ США та НАТО й поверненням руху «Талібан» до влади, стали черговим переломним етапом у розвитку Афганістану та істотно вплинули на політичну, безпекову й гуманітарну ситуацію в країні. Політична ситуація після 2021 року характеризується встановленням де-факто режиму «Талібану» та проголошенням відновлення Ісламського Емірату Афганістан.

Нова влада ліквідувала більшість інституцій попередньої республіканської системи, розпустила парламент, скасувала чинність світської конституції та зосередила всю повноту влади в руках релігійного керівництва. На думку В. Лимара, сучасний політичний режим Афганістану має виразно теократичний характер, у якому принципи шаріату домінують над нормами сучасного публічного права [7]. Водночас питання легітимності цієї влади залишається відкритим як з внутрішньополітичної, так і з міжнародно-правової точки зору.

Міжнародне співтовариство загалом утримується від офіційного визнання талібського режиму. Хоча окремі держави підтримують робочі контакти з новою владою, Афганістан після 2021 року фактично опинився в стані дипломатичної ізоляції. На думку міжнародних аналітиків, Афганістан і надалі залишається простором підвищених безпекових ризиків, де відсутність інклюзивної політичної системи створює умови для нових форм насильства [8].

Як вважає І. Тихоненко, повернення «Талібану» до влади суттєво змінило баланс сил у регіональному комплексі безпеки, створивши нові виклики для сусідніх держав і міжнародних організацій [9]. Відсутність ефективних механізмів контролю лише посилює ці ризики.

Збройні конфлікти в Афганістані, що тривали з кінця 1970-х років і фактично не припинилися до сьогодні, мали глибокі та багатоаспектні міжнародно-правові наслідки. Протягом різних етапів війни в Афганістані одночасно діяли регулярні збройні сили іноземних держав, урядові війська та численні недержавні збройні формування. Як зазначають автори міжнародно-правових досліджень, це створювало складності у застосуванні норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, щодо статусу комбатантів і цивільного населення [10]. Афганістан став прикладом «гібридного конфлікту», де класичні правові категорії часто виявлялися недостатніми.

Таким чином, Афганістан опинився в унікальній ситуації, коли де-факто влада контролює територію держави, але де-юре не визнається більшістю суб'єктів міжнародного права. Афганські конфлікти мали й значні наслідки для міжнародного права безпеки.

На думку Б. Гончара, саме афганський прецедент сприяв розширенню тлумачення статті 51 Статуту ООН щодо права на самооборону проти недержавних акторів [11]. Мільйони афганців були змушені залишити країну, що створило тривалу гуманітарну кризу та навантаження на системи міжнародного захисту біженців.

Афганістан став своєю «лабораторією» сучасного міжнародного права, де на практиці проявилися його сильні сторони та системні обмеження, що й надалі визначатимуть розвиток міжнародно-правової доктрини.

Список використаних джерел:

1. Королі-реформатори, заколотники-марксисты і бін Ладен. Як змінювався незалежний Афганістан за 100 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30117556.html>
2. Ігнат'єв П. М. Індійсько-пакистанське суперництво за вплив у Афганістані. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 103 (2). С. 23–25.
3. Ковальков О. Л. СРСР в Афганістані (1978–1991 рр.): остання спроба експорту соціалізму : монографія. Харків : Мачулін, 2021. 614 с.
4. Бжезинський З. Велика шахівниця: панування Америки та його геостратегічні імперативи. Київ : Основи, 2000. 280 с.
5. Ковальков О. Л. Радянська агресія в Афганістані (1979–1989 рр.) і американсько-пакистанські відносини. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 2 (18). С. 128–143.
6. Афганістан // *Велика українська енциклопедія* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D1%84%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD>
7. Лимар В. В. Відродження Ісламського Емірату Афганістан у контексті повернення «Талібану» до влади. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 69–76.
8. Війни на виснаження: хто і як у них вигравав. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cyr17ry5v3lo>
9. Тихоненко І. Південноазійський регіональний комплекс безпеки на сучасному етапі. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2015. № 36 (3). С. 60–65.

10. Тітко Е. В. Роль та значення місії ISAF в Ісламській Республіці Афганістан з урахуванням присутності сил СІМІС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. № 25. С. 118–122.

11. Гончар Б. М., Гончар Ю. Б. Війна США в Афганістані і адміністрація Б. Обама. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Историчні науки*. 2010. № 23. С. 20–29.

УДК 338.43

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ТА ГРАНТИ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ
НАДАННЯ ГРАНТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

**Панченко О.М., магістрантка
Пахомова А.О., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет**

Державна підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану набула стратегічного значення для забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання економічної активності. Ключовим правовим інструментом такої підтримки стала урядова програма «Робота, нормативне регулювання якої здійснюється через Постанови Кабінету Міністрів України № 738 (щодо садівництва, ягідництва та виноградарства) та № 739 (щодо розвитку переробних підприємств). Ці безповоротні гранти спрямовані на швидке створення нових робочих місць, капіталізацію внутрішнього ринку та переорієнтацію експорту з сировини на продукцію з доданою вартістю.

Правовий механізм надання грантів на закладення садів передбачає жорстке цільове використання коштів на умовах співфінансування: держава покриває до 70%

Сфремова І.І. ФОРС-МАЖОР, HARDSHIP І ПЕРЕГЛЯД ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ (PECL, DCFR, ПРИНЦИПИ УНІДРУА).....	35
Мельник В.О. ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	37
Ігнатенко В.Д. Яценко О.О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ФІЛОЛОГІЧНИЙ ВИМІР.....	41
Резнік В.Г. ЦИФРОВА ЛІНГВОДИДАКТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	44
Ярмоленко Ю.В. ПРАВОВА АРГУМЕНТАЦІЯ ТА ТЕХНІКА ЮРИДИЧНОГО ПИСЬМА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ.....	48
Столбецька С.Б. РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО АГРАРІЯ: ДОСВІД ФРАНЦУЗЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ.....	50
Сердюченко О.В. ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ АСПЕКТИ.....	54
Дужа І. А. ПОЛІТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ, БЕЗПЕКИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ.....	56
Кириченко В.В. КОНФЛІКТИ ПОДВІЙНОГО ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ МАСОВОЇ МІГРАЦІЇ.....	64
Степенко Д.І. СВОБОДА СЛОВА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ	60
Кузьомко Т.Р. ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ В АФГАНІСТАНІ : ВИТОКИ ТА МІЖНАРОДНО – ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	67
Панченко О.М. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ТА ГРАНТИ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ ГРАНТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА ТА	